

HIJ IS VERREZEN!

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT / P106088

V.U.: E. GOVAERTS, POSTBUS 14, B-2650 EDEGEM

NR. 69 / MEI-JUNI 2014

AFGIFTEKANTOOR: ANTWERPEN X

IS EEN HEILIGVERKLARING ONFEILBAAR ? HET PRECEDENT VAN DE H. FILOMENA

SINDS het Tweede Vaticaans Concilie hangt er over de H. Filomena een schaduw van twijfel, kwaadsprekerij en zelfs verwerping. Toch is er niets zekerder en beter betuigd dan het bestaan en de heiligheid van deze Romeinse martelares: we beschikken over archeologische en wetenschappelijke bewijzen, aangevuld met het getuigenis van openbaringen die absoluut geloofwaardig zijn. De wijze waarop de Kerk haar cultus heeft aanvaard en aangemoedigd is lijnrecht tegengesteld aan de manier van doen met betrekking tot Joannes-Paulus II sedert 2005.

De cultus van de H. Filomena is zeer laat ontstaan. Op 24 mei 1802, tijdens een opgravingscampagne in de catacomben van de H. Priscilla in Rome, stoot een arbeider met zijn houweel op een grafsteen. De eerste reactie is het stilleggen van de werken en het verwittigen van de autoriteiten, in dit geval de prelaat die door paus Pius VII is aangesteld voor de erkenning en de opening van graf-tomben. De dag daarop gaat men over tot de ceremonie van het onderzoek. Alles gebeurt volgens de decreten van de H. Stoel, vastgelegd door Clemens IX en later bevestigd door Pius IX. Een speciale congregatie bestaande uit kardinalen en raadgevende prelaten heeft de opdracht om te oordelen over de identiteit van de relieken. Het openen van de tombe gebeurt op een diepte van 50 voet onder de aarde, in aanwezigheid van Mgr. Giacinto Ponzetti (de *custos* of bewaker van de relieken), verschillende priesters en leken en enkele grafdelvers.

Het graf was dichtgemaakt met drie gebakken tegels met daarop een opschrift in rode letters en allerlei symbolen (een palmtak, twee ankers, drie pijlen) die de aandacht van de getuigen wekten. De inscriptie zoals ze over de drie tegels verdeeld was, luidde als volgt: LVMENA + PAXTE + CVMFI.

Het volstaat om de volgorde van de drie tegels te wijzigen om een zinvol resultaat te krijgen: Pax

tecum Filumena ("Vrede zij u, Filumena"). *Filumena* is een slechte Latijnse transcriptie van de Griekse naam *Philoména*, waarmee de heilige zichzelf later in haar openbaringen zou benoemen.

Alvorens het graf te openen liet de prelaat onderzoeken of er toevallig een flesje met bloed aanwezig was. De christenen waren inderdaad gewoon om, als het om een martelaar ging, een dergelijk flesje aan de buitenkant van de tombe te plaatsen, ingewerkt in het pleister van de grafbekleding. Een werkmans, gewapend met een puntig werktuig, slaagde er inderdaad in om een klein glazen flesje los te wrikken uit het pleister, maar brak per ongeluk de hals stuk. Op de splinters kleefde iets dat leek op verdroogd bloed. Eerste mirakel, dat opgetekend werd in het proces-verbaal en zich later verschillende keren zou herhalen: toen men de splinters voorzichtig in een kristallen urn opborg, veranderden de gestolde bloeddruppels erop in schitterende steentjes die in hun geheel de kleuren van de regenboog weergaven. Men vereerde dit bloed en opende vervolgens het graf: een verbrijzeld hoofdje en beenderen van kleine afmetingen deden vermoeden dat de heilige op het moment van haar dood ongeveer twaalf of dertien jaar moest geweest zijn.

Men had dus te maken met een martelaar – een kind of een jonge maagd. Het graf werd gesloten en

verzegeld met drie zegels en daarop in zijn geheel naar boven gebracht, in het daglicht, waar een grote massa mensen stond te wachten. De zegels werden verbroken en het graf werd opnieuw geopend. Er werd een proces-verbaal opgesteld van alles wat er gebeurd was. Dat document werd hardop voorgelezen, ondertekend door getuigen, voorzien van het zegel van de bisschop en neergelegd in de kist. Daarin werden ook de heilige relieken opgeborgen, verdeeld in vijf pakketjes: het flesje met bloed, het hoofd van de heilige en drie pakketjes met de fragmenten van de beenderen waaraan ook de as van het vlees was toegevoegd. De kist werd vervolgens naar de *custodie* of bewaarplaats gebracht in afwachting van de orders van de paus.

Drie jaar later kreeg de pastoor van Mugnano del Cardinale, een dorpje in het zuiden van Campania, in het bisdom Nola, de toelating om de relieken te verwerven. Tijdens de overbrenging, die gebeurde in aanwezigheid van talrijke getuigen en duurde van 1 juli tot 10 augustus 1805, vonden verschillende mirakels plaats: een vrouw werd genezen van een ongeneeslijke ziekte waaraan ze al twaalf jaar leed, een advocaat van ischias die hem zes maanden gekweld had, een adellijke dame van koudvuur aan een van haar handen. Er was zelfs een hemels wonderteken: hoewel de lucht bewolkt was, verscheen de maan omgeven door een lichtende kring die, midden in de nacht, een ongewoon licht wierp op het reliekschrijn en zijn escorte.

Het schrijn kwam tenslotte toe in de parochiekerk van Mugnano, waar de heilige in een uitbarsting van vreugde verwelkomd werd. Dat ging opnieuw gepaard met mirakels, zoals de genezing van een kindje van twee jaar: het was blind geworden ten gevolge van de pokken, maar kreeg het gezicht terug nadat de moeder zijn oogjes had ingewreven met de olie van een lamp die brandde ter ere van de heilige relieken.

De macht van de H. Filomena om mirakelen te verrichten was zo indrukwekkend dat men haar «de grote wonderdoenster van de negentiende eeuw» noemde. In tegenstelling tot de procedure die later werd aangenomen voor Joannes XXIII, die vrijgesteld werd van het doen van een wonder, moest de Kerk het bestaan van de H. Filomena in de Hemel wel vaststellen omwille van het grote aantal verbluffende mirakels... terwijl men nochtans absoluut niets over haar leven wist. De immense invloed van de cultus van de H. Filomena is enkel het resultaat van haar macht om tussenbeide te komen die de goede God haar verleend heeft.

De pastoor van Mugnano, don Francesco di Lucia, spoorde zijn vroomste gelovigen aan om de heilige te smeken hen in te lichten over haar leven. Zij verwaardigde zich dat te doen door zelf haar levensverhaal te vertellen in openbaringen. Drie verschillende personen, die elkaar niet kenden en die onberispelijk van levenswijze en volkomen geloof-

waardig waren, kregen zo'n openbaring. Het boek dat de beschrijvingen ervan bevat, kreeg op 21 december 1833 het *imprimatur* van het tribunaal van het H. Officie. De belangrijkste en meest gedetailleerde van deze openbaringen is deze die gedaan werd aan moeder Maria Luisa van Jezus, stichteres en overste van het klooster van Onze-Lieve-Vrouw van Smarten in Napels (haar zaligverklaringsproces werd in Rome opgestart in 1875). De H. Filomena verscheen haar in 1832 om haar alle details van haar leven en martelaarschap kenbaar te maken.

Zij was een prinses afkomstig uit een Griekse stad en was door haar vader aan keizer Diocletianus (reg. 284-305) beloofd als prijs voor het behoud van de vrede die de Romeinse keizer wou verbreken. Maar Filomena was een christen die haar maagdelijkheid aan Jezus beloofd had en ze weigerde. Razend probeerde de keizer met verschillende martelingen gedaan te krijgen dat zij haar geloof en haar gelofte zou afzweren; uiteindelijk liet hij haar onthoofden.

In 1835 was Marie-Pauline Jaricot (1799-1862) reeds goed bekend voor haar werken, het *Genootschap tot Voortplanting van het Geloof* en de *Vereniging van de Levende Rozenkrans*. Al vele jaren lang leed ze aan een ongeneeslijke aandoening. Toen het gerucht van de wondertekenen die de H. Filomena verrichtte tot in Lyon doordrong, besloot Marie-Pauline tegen alle voorzichtigheid in naar Mugnano te gaan.

Toen ze halt hield in Rome kreeg de jonge vrouw, verteerd door koorts, bezoek van paus Gregorius XVI in persoon, die haar wou bedanken voor alles wat zij voor de Kerk gedaan had. Toen hij zag dat ze op sterven na dood was, vroeg de H. Vader haar om te bidden voor hemzelf en voor de Kerk van zodra zij in de Hemel zou zijn. «Ja, Heilige Vader», antwoordde de stervende, «dat beloof ik u. Maar als ik bij mijn terugkeer uit Mugnano te voet naar het Vaticaan zou komen, wil Uwe Heiligheid dan de goedheid hebben zijn toelating te geven voor de cultus van die dierbare H. Filomena?»

«Vast en zeker», antwoordde Gregorius XVI, «want dan zou er sprake zijn van een mirakel van de eerste orde!»

Marie-Pauline Jaricot vertrok daarop naar Mugnano. Doodziek werd ze in een zetel naar het heiligdom gedragen: iedereen verwachtte dat ze zou sterven. Maar toen stond ze plotseling volkomen genezen op. Ze bleef nog verschillende dagen om de heilige wonderdoenster te danken. Haar zetel liet ze als *ex voto* achter (hij is vandaag nog te zien) en ze verkreeg een reliek.

Bij haar terugkeer in Rome werd ze ontvangen door de paus die aan al haar verzoeken voldeed, niet zonder haar een jaar in de heilige stad te houden om het wonderteken te laten verifiëren en bestuderen. In Lyon, op de helling van Fourvière, liet Marie-Pauline een kapel oprichten gewijd aan de heilige

maagd-martelares, verrijkt met de relikwie die de paus haar had geschonken. De kapel werd het doel van een drukke bedevaart en het middelpunt van de devotie tot de H. Filomena in Frankrijk.

Op 7 november 1849 ging de Z. Pius IX op bedevaart naar Mugnano. Hij riep de wonderdoenster uit tot tweede patrones van het koninkrijk Napels en schonk de geestelijkheid van Mugnano twee jaar later een eigen officie ter ere van de H. Filomena. In 1857 werd deze gunst uitgebreid tot het hele bisdom en verschillende andere diocesen.

In Frankrijk werd de cultus van de heilige verspreid door niemand minder dan Sint-Jan Vianney, de heilige pastoor van Ars. Hij dankte deze devotie aan Marie-Pauline Jaricot, die hem gezegd had: « *Heb een groot vertrouwen in deze heilige. Zij zal voor u alles verkrijgen wat u haar vraagt.* » En inderdaad verrichtte de pastoor van Ars zoveel mirakels door de H. Filomena dat hij haar volgend vroom “verwijt” maakte: « *Bekommer u een beetje minder om de lichamen en genees liever de zielen.* » Hij dankte het trouwens aan zijn dierbare heilige dat hij ook zelf op miraculeuze wijze genezen werd.

De mirakels, wondertekenen en bovennatuurlijke genaden verkregen door haar tussenkomst hielden gedurende de hele twintigste eeuw niet op. Tot aan het Tweede Vaticaans Concilie toonde geen enkele paus misprijzen voor de heilige martelares en haar heiligdom. De H. Pius X schonk haar een prachtige gouden ring en andere kostbare giften – ondanks de modernisten die zich reeds verzetten tegen deze devotie en van de heilige paus volgende reactie kregen: « *Hoe komt het dat zij niet*

PAUS GREGORIUS XVI (1831-1846),
een Opperherder die « *zeer krachtadig was in zijn tegenstand tegen de moderne opvattingen en zelfs ronduit conservatief. Hij veroordeelde zonder aarzelen Lamennais in 1832 en in 1834* » (abbé de Nantes, CRC nr. 96, sept. 1975).

inzien dat het grootste argument ten gunste van de H. Filomena de pastoor van Ars is? » [Voegen wij hier nog aan toe dat ook de H. Pater Damiaan een vurige devotie voor de H. Filomena koesterde; de katholieke kerk die hij in Kalawao op Molokaï bouwde, wijdde hij aan haar.]

In 1961, bij de herziening van het Romeinse martelarenboek, tekende paus Joannes XXIII het decreet van de Congregatie voor de riten waarbij het feest van de H. Filomena (11 augustus) van de kalender geschrapt werd. Hij weigerde haar in te schrijven in het *Martyrologium* en schafte haar eigen officie en mis af. In Ars volgde men deze instructie op: sindsdien worden er geen publieke vieringen ter ere van de martelares meer georganiseerd. In de kapel gebouwd in Lyon door Marie-Pauline Jaricot werden de relieken en het beeld van de heilige weggenomen.

Maar toegeven dat de Z. Pius IX zich “vergist” heeft door de cultus van de H. Filomena in te richten betekent dat men erkent dat de zaak van de heiligen niet gedekt wordt door onfeilbaarheid. En dat bereidt ook de weg voor een rehabilitatie van de H. Filomena, waarbij de “dwaling” van Joannes XXIII gecorrigeerd wordt... net als die van paus Franciscus, die « *de goede paus Joannes* » heilig verklaard heeft samen met Joannes-Paulus II...

broeder Michel
van de Triomferende Onbelekte en het Goddelijk Hart

MARIE-PAULINE JARICOT (1799-1862),
van wie de « *heldhaftige deugden* » op 25 februari 1963 erkend werden.

PATER DE SMET, « DE GROTE ZWARTROK »

II. SUCCESSEN EN BEPROEVINGEN

In het eerste deel verhaalden we hoe de Vlaamse jezuïet Pieter-Jan De Smet (1801-1873) in Noord-Amerika de apostel van de indianen werd. Bij de stam van de Plathoofden in het Rotsgebergte herschiep hij de beroemde reducties die de Sociëteit van Jezus in Paraguay in het leven geroepen had. Zijn missie-ijver dreef hem steeds verder de woongebieden in van een volk dat door de regering in Washington enkel met minachting en afkeer behandeld werd en weldra zou uitgeroeid worden...

« **G**OEDE en dierbare paters in Europa, ik bezweer u in de naam van Jezus Christus: aarzel niet om naar deze wijngaard te komen. De oogst is er rijp en overvloedig... De gretigheid van deze arme volkeren om het goddelijk woord te aanhoren grenst aan het wonderbaarlijke. Van alle kanten komen ze van heinde en verre naar me toe als ik op doorreis ben en bieden me hun kinderen aan om ze te dopen. Velen hebben me dagenlang gevolgd met als enig doel mijn onderricht bij te wonen. Overal vragen grijsaards met aandrang het doopsel. Het hart krimpt ineen bij het zien van zoveel zielen die dreigen verloren te gaan bij gebrek aan hulp. »

Zo schreef pater De Smet op 8 december 1841, toen hij na een tocht van drie maanden om proviand en materiaal in te slaan terug aankwam bij de Missie van de H. Maria, zijn stichting bij de Plathoofden.

EEN ONUITPUTTELIJKE ENERGIE

De verbazingwekkende resultaten van het apostolaat van de Vlaamse zwartrok in de jaren 1842-1845 vormen een overduidelijke bevestiging van wat in de hierboven aangehaalde brief staat.

Van zijn tocht had Pieter-Jan een kleine voorraad haver, tarwe en aardappelen meegebracht. Eén van de broeders zou een eerste experiment van landbouw bij de indianen uitproberen: een historisch moment! De roodhuiden aanzagen het als je reinste dwaasheid om het gras dat de paarden te eten gaf om te spitten en eetbare graankorrels in de aarde te stoppen. « Toen de lente aanbrak gingen de Plathoofden dagenlang bij de palissade [rond de akker] staan om te zien of dat-

gene wat men hen gezegd had zou uitkomen. Van zodra de tarwespiertjes uit de grond tevoorschijn priemden, waren ze uitgelaten van vreugde. Toen het zomer was, zag de omheinde akker er uit als een reusachtige bloeiende korf... » (P. Laveille S. J., *Le P. De Smet, 1801-1873*, Luik-Rijsel 1913, p. 193 ; deze lijvige biografie is onze voornaamste leidraad).

Op die manier verbond pater De Smet de weldaad van de beschaving met die van het geloof. Door de indianen de voordelen van de landbouwcultuur te doen begrijpen hoopte hij van hen een sedentair volk te maken, wat in zijn ogen voor hun overleving essentieel was.

In het voorjaar van 1842 moet de missie opnieuw bevoorraad worden. Onze missionaris trekt deze keer in oostelijke richting, naar Fort Vancouver, dat niet ver van de monding van de Columbia in de Stille Oceaan gelegen is. Onderweg ontmoet hij de Kalispel, de Kootenai, de Priemharten en de Spokane, stammen die al van het werk van de zwartrokken gehoord hebben en een grote openheid voor het christendom aan de dag leggen. P. De Smet heeft het geluk veel indi-

Pater De Smet draagt de Mis op bij een indianenstam. De openheid van de roodhuiden tegenover het katholiek geloof en hun bereidheid om zich te bekeren waren indrukwekkend en rechtvaardigden de hoop op een grootse toekomst.

anen te kunnen dopen.

De Priemharten hadden de eerste elementen van het christelijk geloof vernomen van een katholieke Irokees. Kort daarop werd de stam getroffen door een verschrikkelijke ziekte. Op het hoogtepunt van de epidemie hoorde een stervende een stem die hem zei : « Keer je afgoden de rug toe, aanbid Jezus Christus en je zal genezen. » De zieke gehoorzaamde en genas. Hij ging daarop het hele kamp rond, vertelde wat hem overkomen was en nodigde de andere zieken uit

In 1841 stichtte pater De Smet bij de Plathoofden, in de vallei van de Bitterroot, de Missie van de H. Maria. De kapel werd door de jezuïeten herbouwd en vergroot in 1866 en bleef bewaard. Zij is nu historisch erfgoed. Foto uit 1870.

zijn voorbeeld te volgen. Iedereen luisterde en werd genezen.

Toen Pieter-Jan bij deze stam aankwam, werd hij in triomf naar de tent van het opperhoofd gebracht, die hem zei : « Zwartrok, je bent welkom op onze gronden. Spreek, Zwartrok, de oren van iedereen staan open om naar jou te luisteren. » Pater De Smet preekte gedurende twee uren, zonder dat iemand bewoog. Hij leerde de Priemharten bidden en doopte twee dagen later de kinderen, de zieken en de bejaarden.

De streek die hij doorkruist is Oregon, een vruchtbaar en nog ongerept gebied. De enige blanken die er wonen zijn Canadese kolonisten en pelshandelaars. De aartsbisschop van Québec heeft in 1838 twee missionarissen uitgestuurd om zowel aan de blanken als aan de roodhuiden de katholieke leer te verkondigen – want er zijn ook methodisten en presbyterianen actief. Pieter-Jan maakt kennis met deze Canadese missionarissen in hun Missie van Sint-Paulus, bij de rivier de Willamette, en belooft hen de zaak van Oregon bij zijn oversteken aan te kaarten.

Eind juli is hij terug bij zijn Plathoofden in het Rotsgebergte, maar niet voor lang : hij onderneemt voor de vierde keer de gevaarlijke tocht dwars door de woestijn richting Saint-Louis, waar hij in oktober arriveert.

Om geld voor zijn missie bijeen te krijgen geeft hij opnieuw het relaas van zijn tochten uit : *Letters and Sketches, with a Narrative of a Year's Residence among the Indian Tribes of the Rocky Mountains*, Philadelphia 1843. Zijn bedeltochten brengen hem tot in New Orleans, Boston, Cincinnati, Baltimore, Washington en New York. Hij trekt vervolgens naar Europa, met hetzelfde doel. Hij gaat naar Rome, waar hij aan de generaal van de jezuïeten de noden van zijn missie uiteenzet, en wordt door paus Gregorius XVI in privéaudiëntie ontvangen. De H.

Vader overweegt om hem tot bisschop te benoemen en het hele territorium tussen het Rotsgebergte en de Stille Oceaan onder zijn jurisdictie te plaatsen... tot afgrijzen van Pieter-Jan, die zich volkomen onwaardig en onbekwaam voelt voor zo'n opdracht. Hij smeekt zijn overste dan ook om dat kruis van hem weg te nemen, een verzoek waarop deze ingaat. Eind 1843 kan de Vlaamse zwartrok afreizen naar Amerika samen met vijf nieuwe missionarissen en zes religieuzen van de congregatie van de *Soeurs de Notre-Dame* uit Namen ; drie andere paters zijn al vroeger uitgezonden.

De zeereis duurt zeven maanden : om de zusters de tocht door het Amerikaanse binnenland te besparen heeft P. De Smet namelijk gekozen voor de route langs

Vuurland en kaap Hoorn, om zo aan de Noord-Amerikaanse westkust aan land te gaan. De Canadese missionarissen en kolonisten bereiden onze Vlaamse jezuïet en zijn nieuwe arbeiders voor de wijngaard van de Heer in Oregon een warm welkom. De vrouwelijke religieuzen nemen hun intrek in een klooster dat men voor hen heeft ingericht aan de oever van de Willamette, en beginnen onmiddellijk met het geven van godsdienstlessen aan blanken en indianen. De leeftijd van de leerlingen varieert van vijftien tot zestig jaar !

Stilzitten is niets voor Pieter-Jan. Hij gaat dus onmiddellijk weer op tocht. Jaar in, jaar uit doorkruist hij de bergen en de prairies, van de ene stam naar de andere. Zijn lange en uiterst gevaarlijke missiereizen vertrouwt hij toe aan de bescherming van Onze-Lieve-Vrouw. Hij evangeliseert, hij doopt, hij sticht nieuwe reducties. Het leggen van de fundamenteën, letterlijk en figuurlijk, is zijn grote gave ; van zodra hij ziet dat hij de verdere leiding van een stichting aan een andere missionaris kan overlaten, vertrekt hij weer. Zijn reputatie gaat hem vooruit : hij is « **de Grote Zwartrok** », « de Blanke die zonder gespleten tong spreekt », « de beste Vriend van de indianen ». Zijn robuuste gestalte en zijn kalme zelfzekerheid dwingen ontzag af, zijn tederheid en goedheid ontroeren.

VREDESTICHTER

Ondanks de toewijding van de jezuïeten en de vurigheid van de neofieten bleef de toekomst van de nieuwe christenheid onzeker zolang zij blootgesteld was aan de invallen van de gevaarlijke Zwartvoeten, een oorlogszuchtig volk waarvan het stamgebied ten oosten van de *Rocky Mountains* lag, tussen de Boven-Missouri en de Saskatchewan. P. De Smet nam zich voor hen op te zoeken om hen een duurzame vrede met hun burens te doen sluiten. « *De plicht roept me en zegt : Vooruit ! Ik stel al mijn*

vertrouwen in God. Hij is in staat, als Hij het wil, de meest barbaarse natuur zacht als een lam te maken. Ik denk aan de gebeden die men voor mij stort. Het gaat om de redding van de zielen, het behoud van de Missie van de Heilige Maria » (26 september 1845).

Meer dan een jaar was hij onderweg met een escorte van slechts drie indianen. Van de Zwartvoeten, die volop in gevechten met andere stammen gewikkeld waren, was echter geen spoor te bemerken.

Maar de Voorzienigheid kwam hem ter hulp. Op een dag werden de Plathoofden in hun Missie van de H. Maria overvallen door de Raven, bondgenoten van de Zwartvoeten. Tegen alle verwachting in behaalden de Platvoeten een wonderbaarlijke overwinning. Enkele Zwartvoeten die in de buurt van de missie woonden en de missionarissen gunstig gezind waren, zochten P. De Smet op. « Een dergelijk succes kan enkel toegeschreven worden aan het gebed », zeiden ze. « Wij hebben gezien dat, zolang de strijd duurde, de grijsaards, de vrouwen en de kinderen van de Plathoofden op hun knieën de hulp van boven afsmeekten. Grote zwartrok, heb medelijden met ons. Wij zijn vastbesloten om voortaan het woord van de Grote Manitoe van de blanken te volgen. »

Met deze mannen als gids kon onze Vlaamse jezuïet eindelijk doordringen tot in het hart van de gevreesde stam. Toen het opperhoofd vernam hoe de Platvoeten hun overwinning op de Raven behaald hadden, zei hij eenvoudigweg: « De godsdienst van de zwartrokken is machtiger dan de onze. » Daarop werd de vrede gesloten. Pieter-Jan maakte van de gelegenheid gebruik om het Evangelie te verkondigen en was er bij valavond vol ontroering van getuige hoe de alom gevreesde krijgers neerknielden en baden tot « de Meester van het leven » als tot de gemeenschappelijke Vader.

Eens te meer bracht de jezuïet in de praktijk wat zijn diepste overtuiging was en wat hij ooit als volgt formuleerde: « *De beloften en de bedreigingen van de kolonisten noch de geweren en de sabels zullen ooit kunnen doen wat het vredeswoord van een zwartrok en de aanblik van de beschavende standdaard van het kruis vermogen* » (30 januari 1852).

Nagenoeg heel het noorden van de Verenigde Staten werd op die manier door P. De Smet gepacificeerd. Sinds hij zijn eerste reis naar het Rotsgebergte had gemaakt, had hij een afstand afgelegd van tweemaal de omtrek van de aarde! Hij kende bijna alle indianenstammen van het noordwesten van de VS, hij was op de hoogte van hun zeden en gewoonten, hij had hun leven geleefd en hun voedsel gedeeld.

Duizenden indianen vroegen om het doopsel en christelijk onderricht. Om de broodnodige missionarissen en fondsen te verkrijgen, trokken de vice-

provinciaal en P. De Smet in 1847 opnieuw naar Europa. Pieter-Jan maakte van de gelegenheid gebruik om in Parijs neer te knielen aan de voeten van *Notre-Dame des Victoires* en haar te danken om het succes van de missies. Hij onderhield zich met pastoor Charles des Genettes [zie het artikel *Abbé des Genettes en de katholieke renaissance in Engeland* in *Hij is verrezen!* nr. 52, juli-augustus 2011, pp. 9-13] en liet de namen van verschillende bekeerde indianen inschrijven in het register van de beroemde aartsbroederschap.

DE GOUDKOORTS

In 1848 werd in Californië een noodlottige ontdekking gedaan: goud! Meteen kwam de beruchte *Gold Rush* op gang. Gelokt door de beloften van een nieuw Eldorado trokken tienduizenden avonturiers in de richting van de Stille Oceaan. San Francisco, dat in 1848 slechts vijfhonderd zielen telde, bereikte twee jaar later een inwonertal van vijftienduizend! De goudzoekers kwamen soms in huifkarren met heel hun familie, maar vaak waren het individuele gelukzoekers van laag allooi: dieven, deserteurs, zelfs moordenaars – mannen zonder God of gebod.

Pater De Smet had tijdens zijn vele reizen zelf goudaders ontdekt, maar hij had dat verschrikkelijk geheim verborgen gehouden omdat hij voorzag dat de ontdekking van goud het einde van de missies kon betekenen.

De roodhuiden, en meer bepaald de Cheyenne, van wie het territorium zich uitstreckte in de wijde omtrek van de Zwarte Heuvels, stelden tot hun woede vast dat de bleekgezichten hun grondgebied overrompelden op weg naar het westen. De dreiging van bloedvergieten nam met de dag toe.

De Amerikaanse regering besloot een conferentie te beleggen met vertegenwoordigers van alle stammen die ten oosten van het Rotsgebergte woonden. Het plan van Washington stond al bij voorbaat vast: men zou de « wilden » een schade-loosstelling in goud en in natura geven in ruil voor het recht om routes over hun grondgebied uit te tekenen... en forten op te richten om die routes te verdedigen en de inboorlingen onder de duim te houden. Om de goedkeuring van de indianen te krijgen wou men P. De Smet inschakelen, want hij kon bij hen meer bereiken dan de Amerikaanse overheid met beloften of bedreigingen. De roodhuiden wantrouwden de regering, maar vertrouwden blindelings de Grote Zwartrok.

Het is belangrijk de doortraptheid van Washington te doorzien. Broeder Pierre schrijft: « Deze priester wil de bekering van de indianen, hij slaagt daar bijna op zijn eentje in na onvoorstelbare gevaren gelopen te hebben. Door hen te bekeren verandert hij heel hun leven. De blanken begrij-

ONDER DE BESCHERMING VAN DE VOORZIENIGHEID

« Tijdens mijn reis doorheen de vlakten en de bergen heeft de Voorzienigheid over mij gewaakt. Ik ben ontsnapt aan een gevaarlijke ziekte, aan de aanvallen van vijanden en van wilde dieren, aan pokken en cholera ; ik ben veilig en wel door een kamp getrokken waar de mensen stierven en ter plekke weggroten ; ik heb meer dan een maand temidden van de doden en de stervenden verbleven terwijl ik de slachtoffers van cholera aanraakte en verzorgde, zonder dat ik besmetting opliep ; ik heb het geluk gekend het water van het doopsel uit te gieten op het voorhoofd van 1586 kinderen en volwassenen, van wie er sindsdien velen bezweken zijn aan de gesel en nu voor altijd gelukkig zijn. »

brief van 13 november 1851

pen dat zij er belang bij hebben hem voorop te laten gaan, omdat hij de indianen pacificeert. Daarna komen zij zelf en vernietigen heel zijn werk, en dat met des te meer gemak omdat ze stammen vinden die bekeerd en beschaafd zijn door de missionaris » (*Le Père De Smet, apôtre des Peaux-rouges*, s. d., p. 13).

De conferentie vond plaats in fort Laramie, mid-

den in het gebied van de Cheyenne, in september 1851. Pieter-Jan De Smet, die vertrouwen – te veel vertrouwen – had in de goede wil van de regering, verdedigde het plan van Washington bij de indianen, die het tenslotte volledig aannamen. De leiders van de stammen kregen onmiddellijk een eerste “cadeau” : oude officiersuniformen, waarmee ze trots bij hun krijgers gingen pronken...

« Deze conferentie is het begin van een nieuw tijdperk voor de roodhuiden, een tijdperk van vrede », schreef onze jezuïet in zijn optimisme. De harde feiten zouden hem weldra in het ongelijk stellen.

DE JAREN VAN BEPROEVING

Aan geen enkel waarachtig apostelleven kan het uur van de loutering ontbreken. Ook pater De Smet werd het slachtoffer van jaloezie, verdachtmaking en laster.

Nog altijd waren er te weinig arbeiders in de buitengewoon vruchtbare wijngaard. De bekeerde indianen herinnerden de Grote Zwartrok aan zijn beloften om missionarissen te sturen. Hij wou daar graag zo vlug mogelijk gevolg aan geven, temeer omdat hij bang was voor de komst van de protestanten, « die in de zo goed voorbereide grond de dwaling zouden kunnen zaaien. »

Landkaart van het westen van Noord-Amerika met aanduiding van de missiereizen van Pieter-Jan De Smet (Laveille, *Le P. De Smet*).

Ondertussen was hij benoemd tot procurator, verantwoordelijke voor de tijdelijke noden van de verschillende vestigingen van de jezuïeten in de *Far West*, wat zijn bewegingsvrijheid sterk beperkte. In een brief aan de generaal in Rome vroeg hij om te mogen terugkeren naar de missies. Het antwoord kwam als een donderslag bij heldere hemel: niet alleen werd zijn verzoek verworpen, maar er werden hem ook allerlei fouten aangewreven. Hij zou zich te weinig gelegen laten aan de religieuze armoede en als procurator te kwistig met de gelden omspringen; de reisverhalen die hij publiceerde zouden te veel op fantasie gebaseerd zijn, waardoor iemand die ter plekke kwam alleen maar grote ontgoocheling opliep; hij zou de toekomst van de missies gehypothekeerd hebben door aan de indianen beloften te doen die hij niet kon waarmaken.

Pieter-Jan was zwaar aangeslagen, maar omdat de waarheid haar rechten had verdedigde hij zich. Hij stuurde Rome een gedetailleerde boekhouding en de getuigenissen van verschillende confraters, ooggetuigen die zeiden dat de verslagen van P. De Smet volkomen overeenstemden met de werkelijkheid.

In zijn antwoord van 15 april 1852 zuiverde de generaal van de jezuïeten onze Vlaamse missionaris van alle verdachtmakingen. Niettemin baarde de toekomst van de reducties Rome zorgen. Het was de generale overste ter ore gekomen dat de

De Gold Rush bracht niet alleen de huifkarren van blanke kolonisten tot diep in het verre Westen: het Amerikaanse leger volgde al snel, met de bedoeling een netwerk van forten op te richten waarmee het indiaanse grondgebied onder controle kon gehouden worden.

allereerste missie, die van de H. Maria, in grote moeilijkheden verkeerde. De zo voorbeeldige Plathoofden waren inderdaad van het rechte pad afgeweken... *door de schuld van de blanken*. Elke winter klopten Amerikaanse jagers en trappers aan bij de welvarende missie, zogezegd om hun godsdienstige plichten te vervullen, maar eigenlijk om gratis van de arbeid van de indianen en de missionarissen te genieten. De pas bekeerde roodhuiden waren diep gechoqueerd door de levenswijze van deze blanken. Toen de paters hen op de vingers tikten, begonnen ze de Plathoofden op te stoken tegen hun weldoeners. Zoals altijd deed de alcohol de rest... Uiteindelijk moest de reductie voor onbepaalde tijd gesloten worden. Ze zou pas heropend worden in 1866.

P. De Smet was er het hart van in toen hij dit nieuws vernam. Hij begreep dat de leiding van zijn orde voorlopig geen toelating kon geven om nieuwe missies te openen, maar het betekende voor hem een uiterst zware beproeving. Hij droeg al deze kruisen echter in een geest van overgave, waarvan volgende woorden, geschreven op de achterzijde van een bidprentje dat hij dertig jaar bij zich droeg, de mooie uitdrukking zijn:

« Waarom, o mijn ziel, wil je ontsnappen aan het kruis? Wat je ook doet, het zal je altijd vinden. Voor een kruis dat je ontwijkt kom je er vast en zeker twee andere tegen. Neem dus een wijze houding aan: verwelkom het kruis dat de Hemel je zendt. Probeer er de prijs van te begrijpen: je zal er je geluk in vinden. Het is helemaal doordrongen van het bloed van Jezus, het bloed dat zo edelmoedig vergoten werd, dat de zonde uitwist en de Hemel ontsluit. »

[wordt vervolgd]

redactie KCR

Pater De Smet in 1864, getekend door de kruisen die in geen enkel apostelleven ontbreken.

EEN WARE VRIEND VAN HET VOLK

DE SOCIALE LEER VAN MGR. FREPPEL

Bij « de sociale leer van de Kerk » denkt men automatisch aan de encycliek *RERUM NOVARUM* van Leo XIII. Dat is jammer, want dit betwistbaar document van een zeer liberale paus heeft het schitterend oeuvre van Mgr. Charles-Émile Freppel (1827-1891), bisschop van Angers, in de schaduw gesteld.

DE zgn. « sociale kwestie » ontstond in de 19de eeuw ten gevolge van de breuk tussen de Kerk en de staat, die tot dan toe in harmonie hadden samengewerkt. Oorzaak van deze breuk was de Franse Revolutie, die bovendien aan de basis lag van een onmenselijke *industriële revolutie*. Terwijl de ontwikkeling van machines onder het Ancien Régime op een geleidelijke en wijze manier gebeurde, bracht de Revolutie alles in een ongecontroleerde stroomversnelling met rampzalige gevolgen: het eindresultaat was het fenomeen van de chronische armoede of verpaupering, de toestand van mensen die een regelmatig beroep uitoefenden dat vaak zwaar en uitputtend was, maar die er niet in slaagden om daarvan met hun gezin fatsoenlijk te leven.

Tegenover deze tot dan toe ongekende gesel stelden de « sociaal-katholieken », zoals men hen toen noemde, een doctrine gegrondvest op God en op de vorst, met het doel een sociale christelijke orde te herstellen. Zonder te wachten op de restauratie van de samenleving op die dubbele basis, schiepen zij allerlei werken van liefdadigheid. Rechtvaardigheid en naastenliefde waren de sleutelbegrippen van hun denken en handelen.

DE CORPORATIES

De klassenstrijd is iets moderns, zij is niet de wet van de geschiedenis – wat Karl Marx er ook mag over denken. Gedurende duizend jaar christenheid leefde de maatschappij op harmonieuze wijze. Niet dat er geen concurrerende of zelfs tegengestelde belangen bestonden, of dat er soms reële rivaliteiten waren, maar de strijd was niet de normale en gewone toestand van de samenleving: er waren instellingen van vereniging en verdediging gebaseerd op de invloed van de Kerk en het gezag van de vorst.

De corporatie vindt haar oorsprong in de broederschap. Meesters en gezellen behoorden tot dezelfde godsdienstige vereniging, wat bijdroeg tot

het handhaven van de goede verstandhouding tussen patroons en arbeiders. Deze groeperingen werden als vanzelf uitgebreid om samen de professionele belangen te behartigen: zo ontstonden de corporaties, beroepsverenigingen die als het ware spontaan tot stand kwamen. In het begin werden ze geregeld door mondelinge afspraken; pas later werden statuten opgesteld.

De corporaties genoten van een grote autonomie. Nooit werd er aan de gemeenschappen een uniforme wetgeving opgelegd. De variaties in de beroepsreglementen beantwoordden te zeer aan de plaatselijke realiteiten en aan het bijzondere karakter van provincies en regio's. Zij ontstonden spontaan om te voldoen aan lokale behoeften, aan welbepaalde en gespecialiseerde belangen.

De « filosofen » van de Verlichting waren echter eensgezind in hun veroordeling van de corporaties, die volgens hen alle actoren van eenzelfde beroep opsloten binnen hun strikte kaders, ten nadele van de heilige rechten van het individu, de vrijheid van het handelsverkeer en de ware vooruitgang...

DE WET LE CHAPelier

Het Revolutionair comité nam zich voor de corporaties te vernietigen voor « *het welzijn van het volk* » en beschuldigde ze van « *opstandigheid tegen de geest van vrijheid* » ! De jacobijnse partij had goed begrepen dat zij niet kon overheersen zolang de natie georganiseerd was in beroepsverenigingen. Na de Kerk en de koning vormden de corporaties de laatste hinderpaal. De revolutionaire ideologie erkende enkel het individu en de Staat, en het is trouwens op die dualiteit dat elke moderne grondwet sinds 1789 gebaseerd is.

Naast die filosofische reden was er ook een praktische reden: de Franse Revolutie betekende de triomf van een partij van liberale financiers en bourgeois die vol ongeduld wachtten op de vrijmaking van de arbeid, waarvan ze groot profijt verwachtten voor hun industriële en commerciële

ondernemingen. Ze hadden immers goedkope werkrachten nodig.

Isaac Le Chapelier had zich al sinds 1776 beetje bij beetje laten inpalmen door het revolutionaire gedachtengoed. Hij was één van de stichters van het *Salon Breton*, dat later de *Club des Jacobins* zou worden waar de ondermijning van de monarchie werd voorbereid. Eenmaal aan de macht wilden de Jacobijnen zo vlug mogelijk een wet om de arbeiders te onderwerpen aan de Revolutie. Le Chapelier diende in 1791 de beruchte wet in die sindsdien zijn naam draagt.

De wet maakte een einde aan alle verenigingen, corporaties en religieuze genootschappen. Vergaderingen van werklieden of arbeiders over zaken die hun beroep aangingen, werden « als ongrondwettelijk en als een aanslag op de Vrijheid en de Verklaring van de Rechten van de Mens » beschouwd ! De wet koos ook openlijk partij voor de kapitalisten door te stellen : « Alle samenscholingen van arbeiders met als doel het hinderen van de vrijheid toegekend aan de industrie zijn daden van opstandigheid en worden overeenkomstig bestraft. »

De wet Le Chapelier was de grote wet van het kapitalistisch liberalisme zonder hart en zonder rem. Hij bleef zonder enige afzwakking en in al zijn gestrengheid van kracht tot 1884 en hield zo de arbeiderswereld honderd jaar lang onder zijn juk. Het was door deze wet dat de arbeiders in de richting van de socialistische, anarchistische en communistische ideeën gedreven werden...

« OMNIA INSTAURARE IN CHRISTO »

In 1893 schreef pater Cornut, de eerste biograaf van de bisschop van Angers : « Over honderd jaar zal de lektuur van de werken van **Mgr. Freppel** bijna even voordelig en nuttig zijn als vandaag. » Men moet zelf maar eens oordelen :

« Als we er niet toe komen het arbeidersvraagstuk in dit laatste kwart van de negentiende eeuw op te lossen en met gezonde ideeën de rust te doen terugkeren in de wereld van de arbeid, dan zal de twintigste eeuw er een zijn van sociale strijd, om niet te zeggen van sociale oorlogen. » Woorden van Mgr. Freppel in 1886 bij de opening van een regionaal congres over het arbeidersvraagstuk.

Was hij dan een profeet ? Helemaal niet. Het volstond hem terug te keren naar de oorzaak van alle kwaad : de Franse Revolutie, die het "sociale vraagstuk" in het leven geroepen had door de afschaffing van het recht op vereniging via de wet Le Chapelier. « Want de fundamentele fout van de revolutionairen van de voorbije eeuw, die tot het uiterste het gedachtengoed van het Sociaal contract van Rousseau toepasten, was dat ze slechts twee factoren erkenden in de economische en in elke andere orde : het individu en de Staat. Daardoor lieten ze slechts een massa individuen met gelijke

rechten toe, buiten elke natuurlijke of sociale hiërarchie, en daartegenover de Staat die hen allemaal zijn wil oplegt. »

Het catastrofale gevolg van deze revolutionaire doctrine bleef niet uit :

*« De absolute vrijheid van de arbeid kon geen ander resultaat hebben dan de armen en zwakken over te leveren aan de rijken en machtigen. Onder het mom van ogenschijnlijke vrijheid bracht men de arbeider in een isolement, en door dat isolement in een zwakke positie. Vanaf dat ogenblik was er geen schijn van hiërarchie meer ; geen sociale bevoogding meer ; geen broederlijkheid in het beroep meer ; geen gemeenschappelijke regels meer ; geen solidariteit meer in belangen, eer en reputatie ; geen toenadering meer tussen meesters, arbeiders en leerlingen ; geen garanties meer voor de zwakken tegenover de machtigen ; geen bescherming meer van de kleinen door de groten. In plaats daarvan kwam een onbeugelde concurrentie, een strijd voor het leven waarbij iedereen, overgeleverd aan zijn eigen krachten, probeert om het te halen op de anderen, op gevaar af hun ondergang te veroorzaken. Het is een strijd-gewoel waarbij men met de ellebogen werkt, elkaar verplettert en vertrapt, kortom : **onderdrukking aan de top, slavernij aan de basis, overal vijandschap en nergens eenheid.** Dat is de situatie die de Franse Revolutie geschapen heeft voor de arbeidersklasse. »*

Daarom ook veroordeelt Mgr. Freppel evenzeer het liberalisme als het socialisme, die beide de vergiftigde vruchten van de Franse Revolutie zijn. Wat stelt hij daar tegenover ? Eén enkel devies, dat de H. Pius X tot het zijne zal maken : ***Omnia instaurare in Christo***, « Alles herstellen in Christus ».

« Het corporatief leven, het sociaal leven moet een christelijk leven zijn dat geregeld wordt door de voorschriften van het Evangelie en dat zodanig geleid wordt dat elk lid gemakkelijker zijn uiteindelijk doel kan bereiken, over zijn aards en onmiddellijk doel heen. »

Op economisch vlak betekent dit de ontkenning van het « *laissez faire, laissez passer* » van Guizot en van de zgn. wet van vraag en aanbod, « de fundamentele dwaling die het meest de rationalistische politieke economie beheerst en die bijgedragen heeft tot het herleiden van het begrip arbeid tot iets puur materieels ». Want voor de bisschop van Angers is « de menselijke arbeid op zich geen koopwaar, en minder nog de arbeider. De arbeider is geen ding, geen simpel tandwiel in de productie waarvan men enkel de kracht en de levensduur berekent zonder rekening te houden met zijn bijzonder karakter. Het gaat om een intelligent en moreel wezen, met wie men zich verbindt niet door een verkoopcontract maar door een huurcontract, wat inhoudt dat men van hem gebruik kan maken maar geen misbruik. De arbeider is een hulp die het recht heeft geëerbiedigd te worden in de omstandigheden van zijn bovennatuurlijke en aardse roeping. »

Paus Leo XIII was een liberaal die het streven van de Franse katholieken naar de restauratie van de monarchie afkeurde. Hij wachtte op de dood van Mgr. Freppel om hen enkele maanden later het *Ralliement* op te leggen, de aanvaarding van de Republiek.

Toch verwierpt Mgr. Freppel evenzeer het socialisme, zelfs het zogenaamde « christelijk socialisme », zoals aangehangen door René de la Tour du Pin : **« Het socialisme is net zo min de ware sociale leer als het liberalisme de ware vrijheid is. Integendeel, het is de ontkenning zelf van de principes waarop de sociale orde steunt: ontkenning van de eigen- dom, van de familie en van de godsdienst. »**

Tegenover deze twee vijandige krachten heeft de Franse Republiek niets anders kunnen plaatsen dan de macht van de wet en de greep van de Staat – een remedie die erger is dan de kwaal. Mgr. Freppel, die in 1880 verkozen werd tot volks- vertegenwoordiger voor Brest, verklaarde tijdens één van zijn vele tussenkomsten in de Kamer : **« Het zou neerkomen op staatsocialisme wanneer de staat zelf de verzekeraar, de beheerder, de ondernemer en de uitbater van de voorzieningskassen wordt. Het gaat niet op om van de openbare macht een soort universele huisvrouw of leverancier te maken ! »**

Niettemin heeft « de staat een sociale functie, die onvolledig zou vervuld worden wanneer, door zijn slordigheid of gebrek aan vooruitziendheid, dui- zenden burgers zonder afdoende bescherming ten prooi vallen aan alle mogelijke tegenslagen van een onzeker bestaan ».

EERST EN VOORAL GOD DIENEN !

Alvorens een economische kwestie te zijn is de sociale kwestie voor Mgr. Freppel *« in wezen en boven alles een religieuze en morele aangelegen- heid. De ware en de enige oplossing ligt in de vol- ledige terugkeer van de arbeidersklasse tot God, tot Christus Verlosser en tot de Kerk, die de grote opvoedster van de volkeren is en de bron van de christelijke beschaving. »*

« Zolang de christelijke godsdienst niet opnieuw heerst over de volksmassa zal er een arbeiders- vraagstuk zijn, en het zal in de toekomst het dreigendste vraagstuk van allemaal zijn. Daarom horen katholieken elk werk tot sociaal herstel te leiden, want zij beschikken over de enige leer en de enige hulpmiddelen die het welslagen ervan kunnen verze- keren. Hoewel de Kerk de tijdelijke belangen altijd ondergeschikt maakt aan die van de Eeuwigheid, heeft Zij nooit nagelaten de werken te zegenen en aan te moedigen die tot doel hebben het lot van haar kinderen te verbeteren. Enkel de katholieke godsdienst is in staat de eenheid van de harten te bewerken en in stand te houden door ze het geloof als basis en de naastenliefde als cement te geven. »

Toen de republikeinse afgevaardigden tijdens een zitting in de Kamer, op 2 februari 1884, debat- teerden over het wetsontwerp dat de syndicaten zou toestaan, aarzelde Mgr. Freppel niet om hen het volgende voor de voeten te werpen : **« U bant de godsdienst uit de school, uit het rusthuis, uit het ziekenhuis, uit de commissies voor huisvesting en uit de kantoren voor weldadigheid. Ik vraag me af of u wel op de weg bent die leidt naar de oplossing van het arbeidersvraagstuk. Van deze arbeider, die in uw scholen voortaan zonder godsdienst gevormd wordt, zal het atheïsme een ontevredene maken, een opstandeling tegen de sociale orde, een man die machteloos zal staan tegenover lijden en tegenslag, een man die, omdat hij geen hoop meer heeft in een beter leven, al zijn verlangens en genietingen zal concentreren op het leven hier op aarde, en die bijgevolg in elke mens die gelukkiger of rijker is dan hij een vijand zal zien. Dat is de arbeider die u ons voorbereidt, de arbeider van de toekomst, de arbeider van de sociale oorlog. In plaats van het sociale vraagstuk op te lossen keert u het de rug toe !**

« Ik zeg het u met al de energie van mijn over- tuiging als Fransman en christen : de Republiek is op een dwaalspoor terechtgekomen in alle vraagstuk- ken die op een of andere manier de godsdienstige en morele orde aangaan, en het is hoog tijd dat zij op haar stappen terugkeert. Met de Kerk, met de godsdienst kunt u het arbeidersvraagstuk oplossen. Zonder de Kerk, zonder de godsdienst kunt u niets, absoluut niets !

« Onbeperkte verhoging van de lonen ? Maar als door het gebrek aan godsdienstige overtuiging de ondeugden en het verlangen naar genot in dezelfde mate toenemen, welk resultaat zal u dan bereikt

hebben? Uitbreiding van het onderricht binnen de arbeidersklasse? Maar het onderricht kan zowel het kwade als het goede dienen, alles hangt ervan af hoe men het gebruikt. Onderricht zonder moraal is slechts een geperfectioneerd wapen in handen van een misdadiger. Onderricht maakt de mens enkel beter in de mate dat het hand in hand gaat met een goede ingesteldheid, het ware geloof, liefde voor de plicht, waardigheid van leven en zeden – allemaal zaken waarvan de godsdienst de bewaakster is. Tussen de ongeletterde wilde en de wilde die onderricht gekregen heeft bestaat slechts één verschil: de een beschikt enkel over pijn en boog, terwijl de andere er buskruit en petroleum kan aan toevoegen.»

TEGEN DE REVOLUTIE

Het arbeidersvraagstuk kan dus slechts echt opgelost worden door het verwerpen van de valse dogma's van 1789. Vanuit die gedachte stichtte Mgr. Freppel in december 1890 zijn Genootschap voor politieke en sociale economie. Politieke **en** sociale economie, om het belang te onderstrepen van de kwestie van het politiek regime [de monarchie van goddelijk recht of de maçonnieke republiek] voor de oplossing van de sociale kwestie. Léon Harmel van zijn kant wilde de kwestie van het politiek regime en de sociale kwestie van elkaar scheiden; hij sloot zich aan bij de Republiek en eindigde als christendemocraat. Voor de bisschop van Angers zou voor het arbeidersvraagstuk slechts een waarachtige oplossing gevonden worden wanneer men zou terugkeren tot het wettig gezag: « *Politiek eerst* », de uitdrukking is van hem.

Mgr. Freppel wou bijgevolg dat een contrarevolutionaire denkschool het licht zou zien. Hij schetste er het programma van: « *Wij zijn van oordeel dat het uiterst belangrijk is om in het licht van de moraaltheologie, de economische wetenschap en het recht de wetenschappelijke fundamenteën te leggen waarop de katholieken moeten steunen met betrekking tot het arbeidersvraagstuk of de sociale kwestie. Want van zodra het gaat om wetenschap of doctrine ben ik van oordeel dat de katholieken het voortouw moeten nemen. De problemen die de wereld van de arbeid verdelen mogen niet buiten en zonder hen een oplossing vinden.* »

Het beginsel en de basis ervan zijn evangelisch. « *De Franse Revolutie* », zei Mgr. Freppel tijdens een congres van de Association catholique de la jeunesse française in 1887, « *heeft met het verleden volledig gebroken. Zij heeft de Mens in de plaats van God gesteld als unieke bron van alle recht, van elke rechtvaardigheid, elk gezag en elke moraliteit. Dat verklaart het tijdperk van onlusten en beroering waarin Frankrijk terechtgekomen is, en waarvan we niet het einde zullen zien zolang men koppig buiten het Evangelie de basis van de sociale orde blijft zoeken. Omdat Frankrijk haar historisch en traditioneel pad verlaten heeft, is het land sinds bijna een*

eeuw van ontgoocheling naar ontgoocheling gestrompeld. Het ene lapmiddel na het andere werd uitgeprobeerd, en daarbij werd heen en weer gezwalpt tussen dictatuur [Napoleon Bonaparte, Napoleon III] en anarchie. Tot op heden is het revolutionaire Frankrijk er niet in geslaagd het gezag te herstellen op zijn juiste fundamenteën of de ware voorwaarden voor de vrijheid vast te leggen. »

Een Revolutie die « *de menselijke passies tegenover de sociale heerschappij van Jezus Christus* » verheerlijkt, dat betekent « *een ontdoopte christelijke natie die haar historisch, traditioneel geloof afwijst en die probeert zich opnieuw op te bouwen buiten het Evangelie om, op basis van de zuivere rede die de enige rechtsbron en de enige plichtsregel is geworden. Het enige doel is nog slechts het welzijn van de mens in deze wereld, waarbij abstractie gemaakt wordt van zijn hogere en goddelijke bestemming. Het is tijd om hiermee te stoppen als we niet willen terugkeren tot het barbarendom. Wat ons kan redden zijn niet de lapmiddelen, de handigheden, de dubbelzinnigheden of de halve waarheden: dat alles is een veel te zwakke barrière tegen de oprukkende vijand. De redding ligt in het herstel van de christelijke samenleving. Christus moet opnieuw in het bezit gesteld worden van het huisgezin en van de gemeenschap. Christus boven, beneden, overal. Christus Koning en Vader, rechter en redder, licht en leven.* »

Maar opdat Christus aldus kan heersen over heel de samenleving moet men « *plechtig elk verbond met de Revolutie afwijzen en terugkeren naar het nationaal en traditioneel koningschap, dat als enige de eenheid, de grootsheid en de kracht van Frankrijk betekende.* » Dan zal men het verlangde herstel kunnen aanvatten dat in enkele termen kan uitgedrukt worden: patronaat, vrijheden, vereniging, gemengde vakbonden.

EEN « VADERLIJK » PATRONAAT

« *Aan elk voordeel van rang of fortuin is een opdracht verbonden; geen enkele superioriteit kan een mens ten deel vallen zonder dat dit voor hem plichten inhoudt. Dat is het geval met talent, rijkdom, macht in welke vorm ook. Deze gaven van de Voorzienigheid ontvangt men niet alleen voor zichzelf, maar ook en vooral voor de anderen. Evenmin als de vader in een gezin, de soeverein in een staat of de priester in de Kerk kan een industrieel, een patroon onverschillig staan tegenover het welzijn of de moraliteit van hen die onder zijn leiding werken. Ook hij oefent een soort van vaderschap uit; hij vervult een plicht van bescherming en toezicht, hij is **belast met de zielen** in de ware betekenis van het woord. Op dat principe van **sociaal vaderschap** waren de oude arbeiderscorporaties gebaseerd; vandaar hun kracht en levensduur. Het herstellen van dat sociaal vaderschap in zijn volle omvang is een eerste en krachtig element voor de oplossing van het grote vraagstuk waarover ik spreek.* »

De patroons moeten dus werk maken van het herkerstenen van hun arbeiders, vooreerst door het voorbeeld van een gezins- en beroepsleven gebaseerd op het Evangelie; vervolgens door het woord, « om leugens en vooroordelen teniet te doen »; tenslotte, en vooral, door de liefde, want « om te slagen bij de arbeidersklasse moet men van haar houden, ondanks haar fouten en tekortkomingen, van haar houden zelfs als ze liefde met onverschilligheid of haat zou beantwoorden. Hoe meer u de arbeidersklasse hebt bewezen dat u van haar houdt, des te meer zal u gewerkt hebben aan haar heiliging. »

Want « men kan niet eindeloos weerstand bieden aan een godsdienst die zich manifesteert in de vorm van naastenliefde en die in ruil voor de zelfopoffering slechts vraagt om zichzelf nog meer te kunnen offeren. Men wijkt beetje bij beetje, men geeft zich vroeg of laat over aan de toewijding die geen enkele inspanning ontziet om de situatie van de arbeider te verbeteren. Tegenover zoveel uitingen van liefde worden haatgevoelens afgevlakt, verdwijnt het wantrouwen, vallen vooroordelen weg. En als later het woord van God neerdaalt over die tot dan toe onvruchtbaar gebleven aarde zal het een vore vinden die klaar is om het te ontvangen, en die vore zal gegraven zijn door de naastenliefde. »

VRIJHEDEN

Mgr. Freppel stuurt de corporaties van het *Ancien Régime* bij in zoverre die te strikt waren. Zo stelt hij zich gunstig op tegenover de vrijheid van arbeid, die hij definieert als de mogelijkheid voor eenieder om vrij zijn beroep te kiezen, zich te vestigen waar hij wil en te werken volgens de methodes en de procédés die hij het meest geschikt acht. In zijn ogen zal de *vereniging* voor de noodzakelijke bijsturing van deze vrijheid zorgen. « Aan het concept van christelijk patronaat », schrijft hij op 1 februari 1880, « beantwoordt dat van de christelijke vereniging : beide vullen elkaar aan en ze versterken elkaar. »

Deze vereniging van patroons en arbeiders kan slechts tot stand komen onder het toezien oog van de Kerk die in de schoot van de genootschappen alles aanbrengt « wat de godsdienst aan kracht en efficiëntie bezit om de intellectuele hervorming door te voeren. Of ze nu een rem zet op de passies door het gezag van haar voorschriften, of de zielen omvormt door de goddelijke kracht van haar sacramenten, of tenslotte troost biedt voor het lijden door de belofte van het eeuwig leven : mag ik niet met recht en reden besluiten dat zij de oplossing voor het probleem in handen heeft ? »

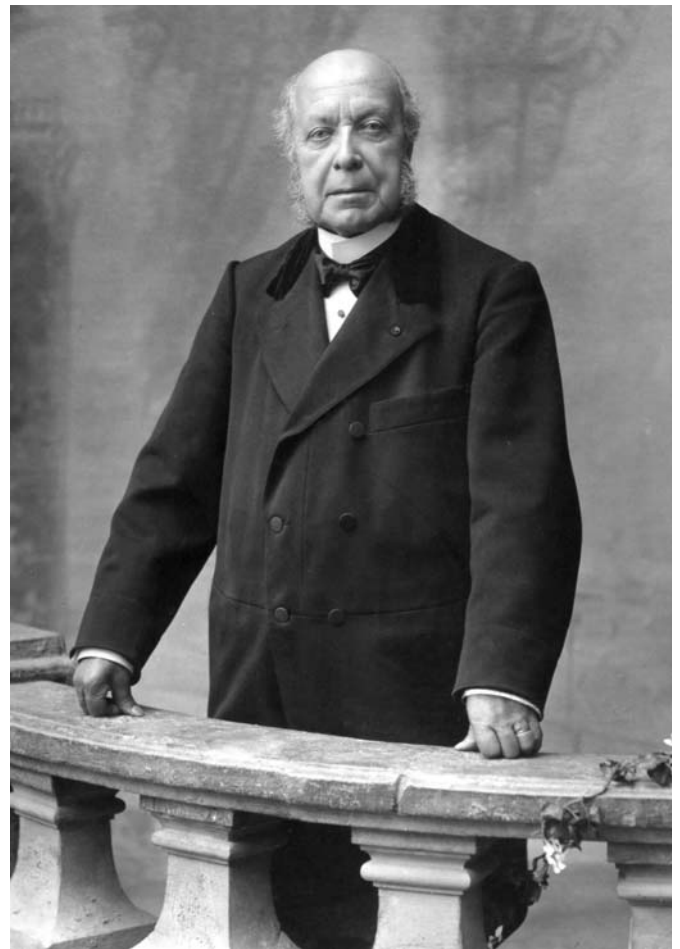
Alleen tegen die prijs « zal **de revolutionaire tegenstelling tussen kapitaal en arbeid** vervallen. Het is in de Kerk dat de patroons het gevoel van rechtvaardigheid vinden dat ingaat tegen de hardheid en dorheid van het egoïsme. Het is in de Kerk dat de arbeiders de matiging van hun verlangens

putten. Dáár wordt de koorts van de materiële ge-neugten bij zowel de enen als de anderen getemperd in een *Sursum corda*. Daarom zullen de herborren corporaties tot stand komen naar het voorbeeld van hun voorgangers, op basis van het Evangelie, rond het Kruis en onder de banier van de heiligen. De godsdienst bezielde de oude corporaties; ze zal het leven uitmaken van de nieuwe genootschappen die zullen ontstaan op de adem van het geloof. **Met het geloof is alles mogelijk op de weg naar vooruitgang; zonder het geloof zal niets degelijks of duurzaam tot stand komen.** »

Omdat hij de daad bij het woord wilde voegen en omdat hij vond dat de Katholieke arbeiderskringen van Albert de Mun niet voldoende openstonden voor de ware zorgen van de arbeiders, droeg Mgr. Freppel pater Ludovic de Besse, kapucijn, op om iets anders te stichten.

DE VERWEZENLIJINGEN VAN PATER LUDOVIC

« De arbeider leeft niet van spel en ontspanning, maar van zijn dagelijkse arbeid. Zijn arbeid is zijn broodwinning, zijn voornaamste bezigheid, waaraan hij zijn toekomstverwachtingen, zijn eer en zijn ziel

Léon Harmel (1829-1915) was oorspronkelijk een sociaal-katholiek en een aanhanger van het corporatisme, waarover hij een boek schreef. Later keerde hij zich van dat gedachtengoed volledig af : hij werd republikein, voorstander van aparte arbeidersvakbonden en leider van de christendemocratische beweging in Frankrijk. Leo XIII rekende heel erg op hem om tegengewicht te bieden tegen de ideeën van Mgr. Freppel.

verbindt. Wie zich dus voor het werk van de arbeider interesseert om het te beschermen, die bewijst hem de ware dienst die hij nodig heeft en wint zo zijn hart. Een arbeider heeft goed betaald werk in een christelijke omgeving nodig, een patroon of zakenman heeft cliënteel en kapitaal nodig. »

Om hierop een antwoord te bieden sticht pater Ludovic in 1875 het *Genootschap ter bescherming van het werk en de deugd*, een plaatsingskantoor – we zouden dit vandaag een uitzendbureau noemen – voor jonge meisjes die verplicht waren in ateliers te werken. Vervolgens organiseert het genootschap zich om te waken over de opleiding van de jongsten. Daarna komt een zorgkas tot stand: een zieke arbeidster krijgt een uitkering gedurende de tijd dat zij ziek is, zij ontvangt gratis medische zorgen en medicijnen en, indien nodig, wordt gezorgd voor de aanwezigheid van een “nachtwaakster”. Op 14 april 1876 ontving het genootschap de goedkeuring van de prefectuur waardoor het een legaal statuut kreeg, noodzakelijk voor zijn uitbreiding. Het zou pas in de jaren 1900 verdwijnen door toedoen van de godsdienstvervolgingen door de Republiek.

Pater Ludovic, die op de volle steun van Mgr. Freppel mocht rekenen, publiceerde jaarboeken van patroons, ondernemingen, handelszaken, ambachtslui en arbeiders die openlijk katholiek waren. Zo dacht hij beetje bij beetje de corporaties van wel eer te kunnen herstellen. Mgr. Freppel keurde zijn werk goed en schreef hem: *« Het is tijd om aan de katholieke arbeiders te tonen dat we hen genegen zijn op een effectieve en reële manier. We zouden overigens op geen enkele wijze rekening houden met de heiligste belangen als we hen die ons geloof belijden op hetzelfde niveau plaatsen als hen die het bestrijden. Wij zijn iedereen naastenliefde verschuldigd, maar niet zonder enig onderscheid te maken. Er bestaan gradaties in onze plicht zoals er gradaties bestaan in de verdienste. Uw lijsten van christelijke arbeiders zijn niets anders dan het in de praktijk brengen van het voorschrift van de Apostel: “Laat ons goed doen aan iedereen, maar vooral aan de dienaars van het geloof”. »*

Het *Genootschap van Sint-Jozef*, een tak van het *Genootschap ter bescherming van het werk en de deugd*, omvatte in maart 1878 voor de stad Angers 324 ingeschreven patroons, handelaars of ambachtslui en arbeiders.

Op 27 januari 1878 stichtte pater Ludovic de Besse ook de *Volksbank van Angers*, een zeer origineel werk, uniek in Frankrijk. Het was immers veel meer een « christelijk werk », volgens de eigen woorden van pater Ludovic, dan eenvoudigweg een bank: « Ze heeft tot doel alle standen dicht bij elkaar te brengen, in eenzelfde onderneming de arbeider, de kapitalist en de priester te verenigen. Het is een werk van christelijke broederlijkheid en sociale vrede. Om die reden kunnen wij vast betrouwen op Gods zegen. »

In een opmerkelijk artikel toonde Ferdinand Hervé-Bazin het contrarevolutionair karakter van de Volksbank aan: « De coöperatieve verenigingen van Italië, Duitsland, België zijn tot stand gekomen tussen arbeiders, met systematische uitsluiting van het kapitaal en met als doel het kapitalisme te dwarsbomen en de arbeiders te leren zich te groeperen en de leiding over zichzelf te nemen: de leden horen zichzelf democratisch te besturen. Als de stichters van deze volksverenigingen gedacht hebben de moderne samenleving een dienst te bewijzen, dan hebben ze zich vergist! De arbeiders isoleren van de andere groeperingen binnen de natie, dat is de onrust bestendigen en op formidabele wijze voedsel geven aan sociale onlusten en claims. Men denkt hierdoor stakingen de wind uit de zeilen te nemen, maar men wakkert de Revolutie aan. Men organiseert een arbeidersliga die vroeg of laat verstrikt zal raken in de netten van het socialisme. »

Wat was dus die Volksbank, van een type dat tot dan toe ongekend was in Frankrijk? Ze was slechts toegankelijk voor « christelijke en deugdzame » arbeiders. De enige vereiste waarborg was een morele waarborg: een goede reputatie van deugzaamheid en spaarzaamheid. Als bijvoorbeeld een arbeider zich in staat toonde 10 Franse frank te sparen, dan beschouwde de bank dat als een bewijs van goede wil en schonk hem een lening van 20, 50, 100 of zelfs meer *francs*, namelijk datgene wat hij nodig had voor de aankoop van grondstoffen of machines noodzakelijk voor de uitbreiding van zijn onderneming. Na vijf maanden werking had de *Volksbank van Angers* 52.935 Franse frank geleend aan zestig leden die behoorden tot dertig verschillende beroepen.

In 1879 vond binnen het kader van de Katholieke Universiteit van Angers – gesticht door Mgr. Freppel in 1875 – een nationaal congres van arbeiderswerken plaats, voorgezeten door de bisschop zelf. Het betekende de eerste ontmoeting tussen Charles-Émile Freppel en de grote verdediger van het Belgisch integraal-katholicisme, Charles Périn, hoogleraar sociale economie aan de Katholieke Universiteit van Leuven.

In 1880 stichtten Ferdinand Hervé-Bazin en pater Ludovic, in opdracht van Mgr. Freppel, de *Economische Unie*, een nieuwe krant die tot doel had informatie te verspreiden over de volksbanken volgens het model van die van Angers. Maar men treft er ook artikels in aan over alles wat in Europa gebeurde ten voordele van de arbeiders.

DE GEMENGDE VAKBONDEN

Op 2 februari 1884 verklaarde afgevaardigde Freppel in de Kamer: « Wij willen de maatschappij op christelijke wijze organiseren, op basis van rechtvaardigheid en toewijding; want de belangrijkste ondeugd van de Franse Revolutie is geweest dat ze

tabula rasa gemaakt heeft met heel het verleden. De organisatie van de arbeid (van de corporaties) had men moeten verjongen, hervormen, verbeteren, in harmonie brengen met de noden en de voorwaarden van de moderne industrie; maar wat men hoe dan ook had moeten vermijden was alles te vernietigen zonder iets op te bouwen.

« Wij willen in een vruchtbaar verbond het principe van de vrijheid van arbeid combineren met het principe van de vrije en vrijwillige vereniging. Wij willen dat er zich corporaties kunnen vormen tussen patroons en arbeiders. Wij willen beroepsverenigingen die in staat zijn om onder wettelijke bescherming voorzieningen te creëren en in stand te houden ten gunste van kinderen, weduwen, oude mensen en arbeidsongeschikten. Wij willen dat die verenigingen in hun ontwikkeling niet gedwarsboemd worden door allerlei beperkingen inzake collectief eigendomsrecht, roerend of onroerend. Kortom, wij willen echte arbeidersverenigingen die zoals voorheen beschikken over een corporatief patrimonium onder de hoede van het publiek recht en de godsdienst. »

De syndicale werken in de eigenlijke zin van het woord konden slechts tot stand komen vanaf 1884, toen de Republiek gedwongen werd de arbeiders eindelijk het recht toe te kennen zich te groeperen.

Onder de impuls en de bescherming van hun bisschop kwamen in Angers in minder dan drie jaar acht vakbonden tot stand die bijna duizend gezinnen groepeerden. We halen slechts die aan waarvan we in de archieven het bewijs gevonden hebben van hun gemengd en katholiek karakter. De vakbond van de tuiniers van Angers bijvoorbeeld telde zeventig leden. De landbouwersvakbond, verreweg de grootste omdat hij het gemakkelijkst op te richten was, had duizend honderd leden.

In 1885 wordt in Cholet, onder leiding van Jules Baron (nog een vriend en weldoener van Mgr. Freppel) een *Onafhankelijke* – dat wil zeggen: niet communistische en openlijk katholieke – *arbeidersvakbond* gesticht. Twee jaar later werd de schoenindustrie in Cholet getroffen door een zeer ernstige crisis, met de ons maar al te goed bekende gevolgen: stakingen, betogingen en bezettingen van fabrieken... De *Onafhankelijke arbeidersvakbond* richtte toen een scheidsrechterlijke commissie op samengesteld uit zes patroons en zes arbeiders; al heel snel werd een akkoord bereikt! Meer nog, deze commissie zou blijven bestaan tot 1910.

Al vlug begrepen de katholieke vakbonden de noodzaak voor zichzelf om zich te verenigen. Burggraaf de Contades kocht daarop een voormalige concertkroeg, *La Ruche*, die onder de naam van « Jezus-Arbeider » de zetel werd van de *Unie van katholieke vakbonden van Angers*. In Cholet wierp de *Unie van kleermakersvakbonden*, gesticht door Jules Baron, zich op tegen de invloed van de

syndicale kamer van republikeinse textielarbeiders, door meer dan vierhonderd arbeiders te groeperen.

Volgend artikel uit het katholiek nieuwsblad van Cholet, *Het Publiek Belang*, lijkt wel vandaag de dag geschreven: « De landbouw wordt opgegeven en zijn ondergang is nakend. Wat doet de regering van de Republiek om haar ter hulp te komen? Ze zet de grenzen van Frankrijk wagenwijd open voor de buitenlandse landbouw- en industriële producten en eist daarbij slechts onbetekende invoerrechten. Daardoor verrijkt ze de andere landen ten nadele van het eigen land. »

Maar de katholieken stelden zich niet tevreden met het geven van kritiek. Zo was Henri de La Bouillerie de initiatiefnemer van de stichting van de *Landbouwhogeschool* van Angers, opgericht binnen het kader van de Katholieke Universiteit. In 1886 was er de oprichting van een *Syndicaat van de textielindustrieën*, waarvan tweehonderddertig leden deel uitmaakten. Hun broederschap kwam samen in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid in de kathedraal.

In 1887 werden achtereenvolgens gesticht: de vakbond van de metaalindustrie (tweeënzeventig leden); die van de schoenmakers (drieëndertig leden); die van de bouwsector (vijfenzestig leden); die van de patroons en arbeiders uit de tuinsector, de landbouwsector, de wijnbouw en de sector van de fabricage van landbouwwerktuigen.

Ondanks zo'n opmerkelijke successen deed het realisme van Mgr. Freppel hem heel snel inzien dat een dergelijk werk van sociale vernieuwing de gewone menselijke capaciteiten te boven ging. Daarom wilde hij dit werk van meet af aan toevertrouwen aan de Heilige Maagd Maria, onder de roepnaam van *Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth*. Elk aangesloten atelier kwam bij beurtrol een noven bid-den in de kapel van de Zusters van Barmhartigheid om aan Maria te vragen « *de wet van Jezus Christus, haar Zoon, te doen herleven onder de gelovigen die werken en onder hen die hen tewerk stellen* ». Dit gebruik van een onafgebroken noven bleef gedurende meer dan twintig jaar zonder ophouden gehandhaafd; de broederschap telde bijna tweeduizend leden.

SOCIAAL PACT

Mgr. Freppel voerde in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een strijd voor sociale verstandhouding ten gunste van de arbeiders, maar niet tegen de patroons; tegen kinder- en vrouwenarbeid, voor steunkassen ten voordele van slachtoffers van arbeidsongevallen en werkloosheid, voor ouderdomsverzekeringen... Een hele wetgeving die Mgr. Freppel en de andere sociaal-katholieken, zoals Albert de Mun, al in die tijd op punt hadden kunnen stellen als de republikeinen en de socialisten werkelijk bekommerd waren geweest om de

arbeiders. Maar helaas! Verblind door haar politieke vooroordelen offerde de linkerzijde, in alliantie met kapitalistisch rechts, de arbeiders op ten voordele van de antiklerikale Republiek. Men zou tien, twintig of dertig jaar moeten wachten alvorens wetsontwerpen voorgelegd door sociaal-katholieken terug aan de orde zouden komen.

Laat ons enkele voorbeelden geven van stappen die de bisschop van Angers in de Kamer ondernam:

Op 2 februari 1884 verklaart Mgr. Freppel dat « *de verhoging van het salaris geen oplossing is voor het arbeidersvraagstuk* ». Vervolgens, naar aanleiding van het debat over het wetsontwerp dat moet resulteren in de erkenning van beroeps-syndicaten, komt hij op voor de erkenning van gemengde vakbonden en niet alleen van zuivere arbeidersvakbonden. « *Want het corporatief stelsel zoals wij het opvatten zal een instrument van vrede tussen arbeiders en patroons zijn, terwijl de wet over de beroepssyndicaten die u voorbereidt een oorlogsmachine van de enen tegen de anderen zal worden.* »

Op 22 maart 1888 neemt hij het woord naar aanleiding van de verplichte voorzieningskassen voor mijnwerkers. Hij keurt dit wetsontwerp goed op voorwaarde dat de staat het beheer ervan overlaat aan ondernemingsraden samengesteld uit patroons en arbeiders.

25 juni 1888: Mgr. Freppel verzet zich tegen het wetsontwerp over arbeidsongevallen dat de financiële schadeloosstelling bij een ongeval volledig op de patroon afschuift: « *U maakt geen wet ten gunste van de arbeiders, u maakt een wet tegen de patroons; een rechtvaardige en eerlijke wet moet in gelijke mate de enen en de anderen beschermen.* »

23 november 1889: hij bekritiseert het plan voor het vastleggen van een minimumloon door de staat. Hij vecht het principe zelf aan om twee redenen: het leidt tot staats-socialisme, waardoor de staat de "voorzienigheid" wordt van de ganse natie, om niet te zeggen haar melkkoe; en verder ziet Mgr. Freppel er de ondergang in van de Franse ondernemingen tegenover de buitenlandse concurrentie, die niet onderworpen is aan de beperking van de arbeidsduur noch aan minimumsalarissen.

7 februari 1891: wetsontwerp over de kinderopvoeding, die de staat meent te moeten regelen. Trouw aan zijn principe dat de staat geen enkele zending heeft in de opvoeding van kinderen, eist Mgr. Freppel dat men rekening zou houden met het gezag van de ouders. Verder wordt de keuze van

de wekelijkse vrije dag overgelaten aan de patroon; Mgr. Freppel protesteert in naam van de christelijke vrijheid van de arbeiders tegen deze voor het gezin destructieve maatregel.

EEN DENKSCHOOL

We hebben reeds de oprichting van het *Genootschap voor politieke en sociale economie* vermeld. Wat men de School van Angers zal noemen wordt een werk van strijd, niet langer tegen de vijanden van buitenaf, maar tegen de vrienden van gisteren en hun "christelijk socialisme". De bisschop van Angers was ongetwijfeld de enige die inzag dat de officiële Kerk, onder het voorwendsel zich uitsluitend te bekommeren om de rechten van de arbeiders, een gevaarlijke helling aan het afglijden was.

Het Congres over de arbeiderswerken, gehouden te Luik in 1890, betekende de breuk. De deelnemers hadden zich in hun geheel gunstig uitgesproken over de tussenkomst van de staat. Op 7 oktober 1890 gaf Mgr. Freppel er een antwoord op: « *Ons programma is gekend: werk maken van toenadering en vereniging om het terrein te bepalen waarop alle katholieken van Frankrijk elkaar kunnen ontmoeten en zich verenigen op het vlak van de sociale economie. Maar opdat de vereniging waarachtig zou zijn, moet ze berusten op principes en niet op dubbelzinnigheden, weglatingen of misverstanden. Op gevaar af het etiket "lichtzinnig en impulsief" opgekleefd te krijgen door een eerbiedwaardige Engelse kardinaal [allusie op kardinaal Manning], zullen we er ons voor hoeden om naar zijn voorbeeld te keer te gaan tegen "de rijken en de kapitalisten". We denken niet dat een dergelijke taal, die de klassenhaat aanwakkert en aanleiding geeft tot buitensporige ambities die weldra gevolgd worden door bittere teleurstellingen, het meest geschikt is om de sociale vrede in de hand te werken.* »

* * *

Mgr. Freppel overleed op 23 december 1891 – tot grote opluchting van Leo XIII, die wist dat hij zijn politiek van verstandhouding met de Franse Republiek onmogelijk zou kunnen opdringen zolang de bisschop van Angers in leven was. De paus vertrok van het *a priori* dat het politiek regime voor de oplossing van de sociale kwestie van geen enkel belang was: het tegenovergestelde van wat Mgr. Freppel verdedigd had. Op 20 mei 1892 verplichtte Leo XIII de Franse katholieken tot het *Ralliement*, de aanvaarding van de Republiek.

broeder Pascal van het H. Sacrament

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité ! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle.*

Stichter: † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur: Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever: E. Govaerts, Postbus 14, B-2650 Edegem.

Abonnement: € 10. Steunabonnement: vanaf € 15. Buitenland: € 12.

Rekening 000-3302057-80. IBAN: BE47 000 3302057 80. BIC: BPOTBEB1.

Internet: www.nl.site-crc.com – E-mail: hij.is.verrezen@gmail.com